

Braća Nikola i Miho Mihanović

I

Doli — rodni kraj

U starije vrijeme iz Stona prolazio je stari seoski put koji se postepeno uzdizao nad morem uz padine brda Vresovica (visoka 201 m), pa se sedlom između Vresovice i uzvišenja Zec (158 m) protezao između zaravni i uzvišenja do područja sela Doli. Ovim putem pješčili su seljaci iz Dola i Stonskog primorja do Stona i obratno. Njime su išli stanovnici područja Dola i Stona na solila, pa bi se opet nakon napornog rada vraćali umorni pješke svojim kućama. Godine 1935. i 1936. put je proširen i na trasi starog seoskog puta izgrađen je novi kolski put koji je znatno poboljšao i olakšao promet ljudi i prijenos raznog materijala i proizvoda.

Na području Dola nalazi se više malih sela, ali čitavo područje nosi zajedničko ime Doli. Sela su: Rosalići, Šolići, Petrovići, Ploča, Grgovići, Kuzeci, Donta Doli, Drpići, Zatrežje, Zaton Doli, Zamaslina, Konštari, Mali Voz i Konjusi, koji se nalaze u manjim udaljenostima, na zaravni i terasastom zemljištu između uzvisine Gradac (visok 289 m), sa sjeverne strane i uzvisina Rajkovac 185 m i Pjenjaka (324 m) s jugozapadne strane. S područja Dola put vodi blagim padinama uzvisine Rogač 128 m i prolazi strmim stranama uzvišenja blizu mora poviše malih uvalica od kojih je najveća Gogomljava i dolazi do uvale Luka do koje se na udaljenosti od 200 do 300 metara od mora nalazi mali zaselak Smokovica, koji je povezan sa grupom sela Doli. Put vodi i dalje uz more pored pješčane uvale Budima, te se uzdiže i prolazi kroz selo Banići i sastaje se s glavnom cestom između Banića i Slanoga.

Ovo područje obuhvaća kraj od sela Smokvina i uvale Doli, poluotoka Grbljave koji se račva u četiri mala poluotocića, obalnog Stonskog kanala, Malostonskog kanala i na sjeveroistoku do Rudina.

Prema popisu stanovništva od 1961. godine ukupno na području Dola bila su 132 domaćinstva sa 771 stanovnikom. Udaljeno je od Stona 9 km, a od priključka sa cestom na Rudinama 5 km. Od Dola vodi put do mora, tj. male uvalice i pristaništa koja se zove istim imenom Doli. Sva sela Dola ranije su bila povezana uskim seoskim putovima i stazicama, pa tako i put do uvalice bio je strm i teško saobraćajan. Stanovništvo se zanimalo uzgajanjem stoke, ribarstvom i poljoprivredom, ali male obradive površine zasađene maslinom, nešto vinovom lozom i povrćem, nijesu mogle davati dovoljno proizvoda za prehranu stanovništva, te je veći broj stanovnika oskudno živio i odlazio je na selila, u Ston, ili drugdje »na rabotu«. Mnogi su se iselili u prekomorske zemlje zbog ekonomskih prilika, pa su rađeci razne poslove od zarade nešto prišteđivali i slali svojim najbližim kao pomoć za uzdržavanje, da time plate dugove i da se pomognu u životnoj borbi. Kada je u uvali podignuto skladište za prikupljanje i preradu kadulje i postavljeni kotlovi 1931. godine, tada su mnogi članovi obitelji brali kadulju, sušili je i donosili na otkup. Na taj način nešto su privređivali, ali vrlo malo s obzirom na uloženi trud.

Sela udaljena od ceste jedino su održavala veze s Dubrovnikom barkama na vesla i jedra, a taj život nije bio lak. Obično ljudi su živjeli siromašno, u vrlo teškim prilikama. Oskudijevali su pitkom vodom, pa su ljeti morali daleko ići po vodu. Neki seoski bunari iskopani u brdima bili su nehigijenski, u njih je nadolazila voda s okolnih područja, gdje su se nalazile kuće, dvorišta, dubrišta i prolazi. Neki mještani koji su se nalazili u iseljeništvu, a tamo radinošću i snalažljivošću stekli imetke, pomagali su svoje rodno selo. Uvidali su njihove životne uvjete i potrebe, te su im sa svojim prilozima nastojali pomoći u onome što im je bilo najpotrebnije. Naročito se ističu braća Nikola i Miho Mihanović, koji su u ranoj mladosti nepismeni otišli iz Dola, te u Argetinu stekli veliko bogatstvo. Od ostavštine — Zaklade braće Mihanović od 1930. do 1940. godine izgrađene su zaštićene čitrnje u selima, pa se tako stanovništvo riješilo velikih briga, osobito za sušnih godina. Izgrađen je Dom Zaklade Mihanovića u selu Ploče 1939. godine, u kojemu je otvorena pošta, ambulanta i postavljen ljekčnik. Danas u Domu nalaze se također pošta i zadržne prostorije. Od ostavštine Mihanović osigurano je bilo besplatno liječenje stanovnika, pa i u bolnici u Dubrovniku.

1. listopada 1907. godine otvorena je škola u Dolima u privatnoj kući. To je bio veliki događaj, jer su ljudi bili nepismeni. Braća Mihanović radili su na otvaranju i stvaranju uvjeta za rad škole. Odmah su poslali sredstva za gradnju školske zgrade koja je svečano otvorena 1. listopada 1908., tj. godinu dana poslije otvorenja. Ova zgrada nije bila dovoljna za rad škole s obzirom na broj djece, pa je iz sredstava Zaklade Mihanović podignut sprat na tadašnjoj školskoj zgradi i 1. ožujka 1932. otvorena je dvorazredna osnovna šestogodišnja škola. U zgradi nalazili su se i stanovi za učitelje. Školske 1957/58. produžen je rad šestogodišnje na osmogodišnju osnovnu školu.

Braća Mihanović podigli su i školsku zgradu u Zaton Dolima. Ova zgrada podignuta je 1923. a nastava je počela 1924. godine. Na taj način olakšao je rad škole u Dolima, s obzirom na brojno stanje djece, jer je u Zaton Dolima isto bila šestogodišnja škola. Osnivanjem osmogodišnje škole u Dolima ostala je u Zaton Dolima područna četvororazredna škola.

Od Zaklade Mihanović prije rata školska djeca dobivala su besplatno školske knjige i pribor, kao i sredstva za održavanje higijene i čistoće tijela. Siromašnim učenicima dijelila su se godišnje besplatno odijela i obuća, a siromašnim obiteljima i novčana pomoć. Sve je ovo olakšavalo i pomagalo stanovništvu u Dolima. Godine 1937. sa sredstvima Zaklade izgrađen je put do uvalice i pristaništa, i kroz neka sela. Pred početak drugog svjetskog rata uprava Zaklade kupila je dvije velike zgrade u Zagrebu i zemljište u Dubrovniku.

U vremenu od 1929. do 1936. država je zgradila put od Dola do Rudina i time je cesta povezala Ston sa glavnom cestom, na veliko zadovoljstvo stanovništva. Ovaj put prolazi pored Osnovne škole i Doma Zaklade Mihanović — kroz selo Ploče, pa se padinama i uzvisinama postepeno uspinje do ispred Golog broda koji je visok 402 metra, te se ravničastim i blagim padom nadovezuje sa glavnom cestom. Na sredini puta između Dola i Rudina otvoren je 1959. god. kamenolom iz kojeg se vadi kvalitetan kamen za gradnju kuća.

Prije nego li je izgrađen ovaj put od Dola do glavne ceste na Rudinama postojao je brdski i loš put koji se od sela Ploče i Đonta Doli uspinjao uzvisinama, zalazio u vrtče i spajao s glavnom cestom na Rudinama kod dvije usamljene kuće cestara gdje je pod orahovim stablima i usamljenim borovima, bilo stajalište i odmaralište ljudi koji su prolazili pješke na konjima ovim putem, i ostalim putovima, a povezivali se na ovom mjestu. Ljudi i danas često prolaze ovim putem, jer je kraći i brže se dolazi do Rudina, a odatle je kraća veza sa selima sjevernog dijela Stonskog primorja.

Jadranska cesta od Neum Kleka izgrađena je blizu mora pored Malostonskog kanala, mostom preko uvale Bistrina, te kroz naselje Mali Voz, Zaton Doli, Doli, pored Smokvine, uvale Budima i Jansko u pravcu Dubrovnika. Široka asfaltirana cesta omogućila je brži saobraćaj u dvosmjernoj vožnji i pružila je veliku korist stanovništvu obalskog područja. Svečano je otvorena 30. svibnja 1965. godine.

Budući da je put od Dola do Stona prolazio trasom starog puta koji je izložen velikoj strmini na izlasku sa sedla prema Stonskom kanalu i spuštanjem prema Stonu — Supavo, to se nastojalo izgraditi novi put preko Zamasline i Malog Stona. Ova trasa je prikladnija, povoljnija za saobraćaj, bez uzvisina i nzhrdica. Ideja se počela ostvarivati i do početka drugog svjetskog rata izgrađen je dio ceste do Zamasline, a poslije rata od Zamasline do Malog Stona. Kada se ide ovim putem od Dola put Stona prolazi se pored maslinika, ograda, šumaraka, makije, borove šume, grebenastih površina i uvalica. S lijeve strane u jednoj udolini nalazi se zaselak Konštari, okružen maslinicima i vinogradima. Put vodi blagim padom i dolazi do zaselka Zamaslina. Ime je dobilo po velikim maslinicima između kojih se nalazi nekoliko kuća s jedne i druge strane puta. Od Zamasline vodio je seoski put do Zaton Doli. Kasnije je ovom trasom izgrađena široka asfaltirana cesta koja se povezala sa Jadranskom cestom koja prolazi područjem Zaton Doli.

Nakon oslobođenja sve više stvarali su se povoljniji uvjeti boljeg života mještana u Dolima, kao i na drugim područjima. Pogotovo nakon osnivanja osmogodišnje škole mnogi omladinci otišli su na izučavanje raznih zanata, u škole drugog stupnja i u privredu, osobito u pomorstvo. Privređivanjem stvarao se bolji životni standard i umjesto domaćih sirovina ušla je tehnika u domaćinstva, ljudi su oslobođeni pritiska od dugova i teških kamata, te žive radnim životom sa jasnim perspektivama boljeg životnog standarda.

II

OBITELJ PERA MIHANOVIĆ

Dubrovački kraj dao je veliki broj iseljenika u razne prekomorske i druge zemlje na svim kontinentima, a među njima bilo je i značajnih ljudi koji su se istakli svojim radom, napretkom, zaslugama na raznim poslovima i granama zanimanja, od kojih su mnogi bili veliki industrijalci, posjednici, trgovci, pomorci, rodoljubi i dobrotvori. Među njima su braća Nikola i Miho Mihanović, Pasko Baburica, Pavo Jurinović, Ivan Kuljevan, Federiko Glavić, Jozo Hanza, braća Mihović, Nikola Sikirić, Jozo Kalafitović, Antun Čurlica, Kristo Galjuf, braća Miloslavčić, Andro Sambrailo i stotine drugih naših iseljenika.

Iseljenici sa dubrovačkog područja išli su u svijet većinom u pravcu Južne Amerike, primorskih luka i u unutrašnjost područja Sjedinjenih Američkih Država. U ogromnoj većini, bez obzira na poslove koje su radili,

osobito u prvim godinama po dolasku u novi svijet, istakli su se svojim sposobnostima, energijom u radu, u štednji, izražavanju rodoljubnih osjećaja prema svojoj domovini, u stvaranju iseljeničkih organizacija i pomoći starom kraju.

Braća Nikola i Miho Mihanović rodili su se u Dolima, zaseoku Ploče. Otac Pero i majka Antonija Sengeletti rodom iz Lastova teško su mogli uzdržavati brojnu obitelj od prihoda ograničene površine obradive zemlje na krševitom području pa se odao pomorstvu. Uz sve poteškoće uštedio je nešto novaca i nabavio je malu trabakulu »Fortunata« s kojom je prevezio ljude, proizvode i razni materijali za potrebe sela. Od male i teške zarade zavisila je čitava obitelj u kojoj je bilo pet Perovih sinova: Pero,

Nikola, Ivo, Bartul i Miho. Stariji sin Pero vrlo rano pomagao je ocu. Prilike nijesu bile dobre za življenje. Nekih izgleda za budućnost nije bilo i nijesu se mogle naslućivati. Život ljudi u selu bio je vrlo oskudan i prožet teškim naporom u borbi za održanje. Zbog toga mladi ljudi odlazili su u daleki svijet da bi tamo došli do zarade i pomogli svoje članove — obitelji u selu koje su ostavljali teška srca, ali zbog teške nevolje. Tako su i braća Mihanović jedan za drugim otišli u svijet, a kod kuće ostao je samo Pero. Ivo je radio više godina u Rio de Janeiro, a kasnije prešao je u Argetinu gdje je rano umro. Bartul kao i Nikola i Miho živio je u Buenos Airesu, gdje se istakao kao dobar, odvažan i energičan pomorac.

(nastavit će se!)